

RODICA PANȚA

DE LA INFORMARE LA ÎNCREDERE:

**PERSPECTIVE
COMPORTAMENTALE
PENTRU CONSOLIDAREA
COEZIUNII SOCIALE
ȘI A REZILIENȚEI
DEMOCRATICE
ÎN REPUBLICA MOLDOVA**

G | M | F

DE LA INFORMARE LA ÎNCREDERE:

PERSPECTIVE COMPORTAMENTALE PENTRU CONSOLIDAREA COEZIUNII SOCIALE ȘI A REZILIENȚEI DEMOCRATICE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Rodica Panța¹

a. Descrierea problemei

Reziliența democratică a Republicii Moldova depinde tot mai mult de relația dintre calitatea mediului informațional, coeziunea socială, încrederea instituțională și capacitatea cetățenilor de a coopera în condiții de incertitudine și presiune. Războiul Federației Ruse împotriva Ucrainei, crizele energetice și economice, competiția geopolitică, migrația, reformele asociate procesului de integrare europeană și ciclurile electorale succesive au amplificat relevanța acestor dimensiuni pentru securitatea națională. Actualmente provocarea centrală pentru Republica Moldova se deplasează de la accesul la informație către capacitatea cetățenilor de a evalua informația, de a identifica sursele credibile, de a acorda încredere în instituții și de a coopera dincolo de diferențele politice, lingvistice, regionale și geopolitice. Alegerile parlamentare din 2025 s-au desfășurat într-un mediu caracterizat de observatorii internaționali prin polarizare politică profundă, finanțare ilegală, atacuri cibernetice și campanii de dezinformare. În 2024, OSCE/ODIHR documentase deja ingerințe externe și operațiuni de influențare asociate alegerilor prezidențiale și referendumului constituțional². Aceste presiuni se suprapun peste niveluri diferențiate ale încrederii instituționale. "Studiul sociologic: percepții publice cu privire la securitate"³ indică o

încredere mai ridicată în actorii comunitari și instituțiile publice locale și instituțiile apropiate cetățeanului decât în instituțiile politice centrale. În paralel, ecosistemul informațional al Republicii Moldova devine tot mai digital și fragmentat. Rețelele sociale ocupă o poziție centrală în consumul informațional, iar cetățenii combină sursele digitale cu televiziunea, rețelele interpersonale și sursele locale. În această configurație, vulnerabilitatea informațională este asociată cu expunerea la conținut manipulator, dificultatea de evaluare a surselor, fragmentarea audiențelor și distribuția inegală a încrederii

b. Privire de ansamblu

Conceptul contemporan de securitate include atât capacitatea statului de a răspunde amenințărilor externe, cât și capacitatea societății de a-și păstra funcționalitatea în condiții de presiune. Din această perspectivă, încrederea, relațiile dintre grupuri, legitimitatea instituțiilor și disponibilitatea de cooperare devin variabile importante ale rezilienței. Consiliul Europei percepe coeziunea socială drept capacitatea unei societăți de a asigura bunăstarea membrilor săi, de a reduce disparitățile și marginalizarea și de a gestiona diferențele și diviziunile într-un cadru democratic⁴.

¹ Coordonatoare cercetare în cadrul Platformei Platformei pentru Iniative de Securitate și Apărare. Doctor în științe politice și Decanul Facultății Relaii Internaționale, Limbi Străine și Jurnalism, ULIM.

² Moldova 2024 presidential election and constitutional referendum: ODIHR election observation mission final report. <https://odihr.osce.org/odihr/elections/moldova/588014>;

Moldova's parliamentary elections were competitive but campaign marred by cyberattacks, illegal funding and disinformation, international observers say. <https://www.oscepa.org/en/news-a-media/press-releases/2025/moldovas-parliamentary-elections-were-competitive-but-campaign-marred-by-cyberattacks-illegal-funding-and-disinformation-international-observers-say>

³ Studiu sociologic: percepții publice cu privire la securitate. <https://pisa.md/wp-content/uploads/2025/04/CBS-Research.pdf>

⁴ Europe's public administrations in flux: public service under threat?

<https://www.assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp>

Pornind de la această definiție, coeziunea socială poate fi înțeleasă prin două dimensiuni complementare. Coeziunea orizontală descrie relațiile dintre cetățeni, grupuri sociale și comunități și include încrederea interpersonală, solidaritatea și disponibilitatea de cooperare. Coeziunea verticală reflectă relația dintre cetățeni și instituțiile publice și include legitimitatea instituțională, percepția echității, accesul la participare și capacitatea autorităților de a răspunde solicitărilor societății. Cele două dimensiuni funcționează interdependent. Comunitățile în care există relații funcționale între oameni se mobilizează mai ușor în situații de criză, iar instituțiile care sunt percepute drept competente și echitabile beneficiază de o bază mai solidă pentru coordonarea acțiunilor colective. Coeziunea socială poate fi astfel interpretată drept un capital de reziliență acumulat în perioade de stabilitate și activat în perioade de criză.

Experiența Uniunii Europene confirmă această legătură dintre coeziune și reziliență. Raportul de perspectivă strategică al Comisiei Europene pentru 2025, „Resilience 2.0”, tratează presiunile asupra bunăstării și rezilienței societale, disparitățile regionale, polarizarea amplificată algoritmic și dezinformarea drept provocări interconectate și include consolidarea democrației, dezvoltarea comunităților și protejarea standardelor democratice între direcțiile de acțiune. Pentru Republica Moldova, această abordare poate fi adaptată prin includerea în evaluările de securitate și reziliență a indicatorilor privind încrederea, participarea, relațiile dintre grupuri și disponibilitatea de cooperare, conectând politicile de securitate cu dezvoltarea regională, educația și participarea comunitară⁵.

Pentru Republica Moldova, această dimensiune este relevantă și din perspectiva poziției geopolitice, a diversității regionale și a procesului de integrare europeană. Capacitatea

statului de a implementa reforme și de a răspunde presiunilor externe depinde și de gradul în care cetățenii percep instituțiile drept legitime, deciziile drept echitabile și procesele politice drept incluzive. Cercetările OECD identifică drept factori importanți ai încrederii publice: fiabilitatea, receptivitatea, integritatea, deschiderea și echitatea. Acești factori permit trecerea de la măsurarea simplă a încrederii la analiza mecanismelor care o generează. Încrederea se construiește prin interacțiunea dintre comunicare, performanță, participare și echitate. Comunicarea instituțională contribuie la înțelegerea deciziilor publice prin explicarea motivelor, obiectivelor și criteriilor care au stat la baza acestora. Performanța instituțională demonstrează capacitatea autorităților de a transforma deciziile și angajamentele asumate în rezultate concrete și servicii publice eficiente. Participarea cetățenilor creează posibilitatea implicării acestora în procesul decizional, prin exprimarea opiniilor, formularea propunerilor și contribuția la identificarea soluțiilor. Echitatea influențează modul în care sunt percepute regulile și deciziile publice, în special din perspectiva aplicării lor consecutive, imparțiale și egale pentru diferite grupuri sociale. Împreună, aceste dimensiuni contribuie la consolidarea legitimității instituțiilor și a încrederii cetățenilor în procesul de guvernare. Diferențele dintre nivelurile de încredere în instituțiile centrale și actorii locali indică relevanța proximității instituționale. Autoritățile publice locale, cadrele didactice, personalul medical, jurnaliștii locali și reprezentanții organizațiilor comunitare se află în contact direct și constant cu cetățenii, ceea ce le conferă un rol important în facilitarea comunicării dintre instituții și comunitate. Prin proximitatea față de populație și cunoașterea contextului local, acești actori contribuie la transmiterea și explicarea informațiilor de interes public într-o manieră accesibilă și adaptată necesităților comunității. Valorificarea acestei infrastructuri locale consolidează comunicarea riscurilor,

⁵ 2025 Strategic Foresight Report.

https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/strategic-foresight/2025-strategic-foresight-report_en

⁶ OECD Survey on Drivers of Trust in Public Institutions 2026 Results: Navigating Rising Expectations and New Horizons.

https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2026/06/results-of-the-2025-oecd-survey-on-drivers-of-trust-in-public-institutions_96323a65/9eb63fec-en.pdf

pregătirea populației pentru situații de criză, explicarea politicilor publice și dialogul dintre cetățeni și instituții.

Spațiul informațional al Republicii Moldova se caracterizează prin diversitate lingvistică, diferențe regionale și utilizarea simultană a mai multor surse de informare. Rețelele sociale, televiziunea, platformele digitale, mass-media locală și rețelele interpersonale formează un ecosistem hibrid. Acest mediu influențează modul în care cetățenii interpretează securitatea, politicile publice, procesele electorale și relația cu instituțiile. Fragmentarea informațională produce astfel efecte care depășesc consumul media și influențează baza comună necesară dialogului democratic. Această constatare este convergentă cu abordarea UE privind reziliența societală la manipularea informațională. Comisia Europeană combină alfabetizarea digitală și mediatică, educația, gândirea critică și instrumentele practice de recunoaștere a manipulării; înaintea alegerilor europene din 2024, o campanie comună a Comisiei și ERGA a fost difuzată în toate cele 27 de state membre și în toate cele 24 de limbi oficiale ale UE. Pentru Republica Moldova, elementul transferabil este principiul adaptării lingvistice și al utilizării simultane a canalelor digitale, media și educaționale. În practică, materialele în română și rusă, completate de găgăuză acolo unde contextul local o justifică, pot fi distribuite prin școli, biblioteci, mass-media locală, APL și organizații comunitare.

În acest context, se disting trei mecanisme principale prin care mediul informațional influențează percepțiile, încrederea și relațiile sociale. Primul constă în fragmentarea percepțiilor asupra realității, atunci când aceleași evenimente sunt interpretate prin cadre informaționale diferite, ceea ce conduce la formarea unor reprezentări divergente

asupra problemelor și evoluțiilor din societate. Al doilea mecanism vizează activarea și accentuarea clivajelor existente, prin mesaje politice sau geopolitice care valorifică diferențele culturale, lingvistice, identitare ori regionale și le transformă în surse de delimitare între grupuri. Al treilea mecanism este transferul neîncrederii între sursele de informare și instituțiile publice: diminuarea încrederii într-o sursă media influențează percepția asupra instituțiilor asociate informației transmise, în timp ce nivelul redus de încredere în instituții diminuează receptivitatea față de comunicarea oficială. Astfel, dezinformarea depășește dimensiunea strict informațională și afectează relațiile dintre cetățeni, grupuri sociale și instituții. Efectele sale se reflectă în modul în care sunt evaluate instituțiile și deciziile publice, în calitatea relațiilor dintre diferite grupuri ale societății și în disponibilitatea cetățenilor de a coopera, de a participa la procesele publice și de a susține acțiuni colective.

Perspectivă comportamentale oferă un cadru de analiză a modului în care cetățenii recepționează, interpretează și utilizează informația în formarea opiniilor și adoptarea deciziilor. Procese precum atenția selectivă, supraîncărcarea informațională, reacțiile emoționale, apartenența identitară, influența normelor sociale și nivelul de credibilitate atribuit sursei determină atât modul de înțelegere a mesajelor, cât și reacțiile și comportamentele generate de acestea. Integrarea abordării behavioural insights în comunicarea publică permite fundamentarea intervențiilor pe analiza comportamentului real al audiențelor, testarea diferitelor tipuri de mesaje și evaluarea sistematică a efectelor acestora. Astfel, comunicarea publică devine un proces bazat pe evidențe, testare și măsurarea rezultatelor, cu posibilitatea ajustării mesajelor în funcție de răspunsul diferitelor categorii de public.

⁷ Misinformation and Disinformation: An International Effort Using Behavioural Science to Tackle the Spread of Misinformation. https://www.oecd.org/en/publications/an-international-effort-using-behavioural-science-to-tackle-the-spread-of-misinformation_b7709d4f-en.html

⁸ Video Inoculation against Election Misinformation across 12 EU Nations. <https://www.nature.com/articles/s44271-025-00379-3>

⁹ IREX, Annual Report: Data for Impact & Applied Learning. https://www.irex.org/sites/default/files/component/hompage_-flex/files/irex-annual-report-2018-data-impact-applied-learning.pdf

Datele experimentale arată că intervențiile comportamentale relativ simple contribuie la reducerea vulnerabilității față de dezinformare. Un experiment realizat de OECD pe un eșantion de 1.872 de persoane a constatat că recomandările scurte de alfabetizare media au redus cu aproximativ 21% intenția de distribuire a știrilor false⁷. Intervenția urmărește orientarea atenției utilizatorului către acuratețea informației în momentul apropiat luării deciziei de distribuire. În contextul Republicii Moldova, acest mecanism poate fi transpus prin introducerea unor repere simple de verificare: cine este sursa informației, când a fost publicată, ce dovezi sunt prezentate și dacă informația este confirmată de alte surse independente. O altă direcție relevantă este inocularea informațională sau prebunking-ul, orientată spre dezvoltarea capacității de recunoaștere a tehnicilor de manipulare înainte de confruntarea cu narațiuni concrete. Spre deosebire de intervențiile care răspund unei informații false deja distribuite, această abordare familiarizează publicul cu mecanisme precum apelul la emoții, falsa dilemă, discreditarea surselor, polarizarea sau utilizarea unor contexte înșelătoare. Rezultatele a 13 experimente desfășurate în 12 state ale Uniunii Europene, cu participarea a 19.735 de persoane, indică o îmbunătățire a capacității de identificare a tehnicilor de manipulare. Pentru Republica Moldova, relevanța acestei abordări derivă din posibilitatea de a consolida competențe generale de reziliență informațională, aplicabile indiferent de tema sau narațiunea utilizată. Accentul se deplasează astfel de la combaterea fiecărui mesaj fals în parte către dezvoltarea capacității cetățenilor de a identifica mecanismele prin care informația este manipulată. În același timp, instrumentele de prebunking pot fi adaptate particularităților lingvistice, regionale și informaționale ale diferitelor comunități.

Experiența programului Learn to Discern al IREX oferă un exemplu regional relevant privind sustenabilitatea unor asemenea intervenții. Evaluările realizate la 18 luni după instruire au arătat că participanții erau cu 13% mai predispuși să identifice informațiile false și cu 25% mai predispuși să consulte mai multe surse de informare. Aceste rezultate indică importanța trecerii de la intervenții punctuale de informare la dezvoltarea unor competențe care influențează comportamentul informațional pe termen mai lung⁸.

Reziliența informațională presupune o abordare integrată, care conectează nivelul individual, comunitar și instituțional. La nivel individual, aceasta se bazează pe capacitatea cetățenilor de a evalua credibilitatea surselor, de a verifica informațiile și de a recunoaște tehnicile de manipulare. La nivel comunitar, un rol important revine actorilor locali care beneficiază de încrederea populației și rețelelor prin care informația circulă și este validată în interiorul comunităților. La nivel instituțional, reziliența este susținută de capacitatea autorităților de a comunica rapid, coerent și transparent, de a explica deciziile și de a răspunde preocupărilor cetățenilor. Interacțiunea dintre aceste trei niveluri consolidează capacitatea societății de a gestiona riscurile informaționale și de a menține încrederea și cooperarea în perioade de incertitudine și criză.

c. Situația actuală

Republica Moldova a dezvoltat în ultimii ani inițiative și mecanisme orientate spre consolidarea rezilienței informaționale, comunicării publice, coeziunii sociale și participării comunitare. Totuși, analiza evidențiază necesitatea unei conectări mai sistematice între politicile de securitate, comunicarea instituțională, coeziunea socială, comportamentul informațional și intervențiile la nivel comunitar.

¹⁰ EU Actions to Protect Democracy. https://commission.europa.eu/topics/democracy/eu-actions-protect-democracy_en; European Centre for Democratic Resilience. https://commission.europa.eu/european-centre-democratic-resilience_en

¹¹ Studiu despre cunoștințele, atitudinile și practicile populației din raioanele: Comrat, Ceadîr-Lunga, Vulcănești, Taraclia cu privire la sursele de informare și atitudinea vis-a-vis de egalitatea de gen și rolul femeilor în viața publică. Disponibil: https://ivcmoldova.org/wp-content/uploads/2026/03/stu-diu_RO_20.03.pdf

Un reper suplimentar îl oferă European Democracy Shield, prezentat de Comisia Europeană în 2025, care structurează protecția democrației în jurul integrității spațiului informațional, consolidării instituțiilor democratice și mass-mediei independente, precum și al rezilienței societale și implicării cetățenilor. Centrul European pentru Reziliență Democratică completează această arhitectură prin cooperarea dintre instituțiile UE, statele membre, țările candidate, societatea civilă și mediul academic¹⁰. Un element important îl reprezintă existența unei infrastructuri locale de încredere. Autoritățile publice locale, cadrele didactice, personalul medical, jurnaliștii locali și organizațiile comunitare se află în contact direct cu cetățenii. Proximitatea și cunoașterea contextului local le conferă capacitatea de a explica informațiile de interes public, de a facilita comunicarea riscurilor și de a conecta instituțiile centrale cu comunitățile.

SUDUL REPUBLICII MOLDOVA: VULNERABILITĂȚI ȘI RESURSE DE REZILIENȚĂ

UTA Găgăuzia, Taraclia și Cahul reprezintă un spațiu relevant pentru analiza relației dintre diversitate, identitate, încredere, comportament informațional și reziliență. Diversitatea lingvistică și culturală, specificul consumului informațional și raporturile dintre autoritățile centrale, regionale și locale creează un context distinct. În același timp, regiunea dispune de un capital social important construit prin familie, relații de vecinătate, tradiții, evenimente culturale și activități comunitare. Aceste resurse permit distingerea a trei forme de coeziune. Coeziunea cultural-comunitară este construită prin tradiții, festivaluri, identitate locală și interacțiune socială. Coeziunea funcțională reflectă capacitatea actorilor locali de a coopera în jurul unor probleme concrete, precum siguranța comunitară, pregătirea pentru crize, protecția persoanelor vulnerabile și dezvoltarea locală. Coeziunea informațională presupune existența unor surse credibile, accesul la

informație verificată și capacitatea de evaluare a mesajelor.

În UTA Găgăuzia și Taraclia, relațiile de proximitate reprezintă o resursă importantă pentru coeziunea socială și reziliența comunităților. Cercetările efectuate evidențiază o solidaritate puternică la nivelul cercului apropiat: peste 80% dintre respondenți declară că se bazează pe familie, prieteni și vecini în situații de criză. În același timp, numai 38% consideră că oamenii din comunitate se preocupă în mod real unii de alții. Această diferență indică o concentrare a încrederii și sprijinului la nivelul relațiilor apropiate și o cooperare mai redusă la nivelul comunității extinse. Aceeași structură a încrederii se reflectă și în comportamentul informațional. Astfel, 56% dintre respondenți indică familia și prietenii printre sursele de informare, iar 42% se informează preponderent prin intermediul rețelelor sociale. În același timp, 83% consideră dezinformarea o problemă pentru Republica Moldova, 46% declară că întâmpină dificultăți în distingerea informațiilor adevărate de cele false, iar aproape 60% nu întreprind nicio acțiune atunci când identifică informații suspecte. Datele evidențiază legătura dintre relațiile de încredere și modul în care informația circulă și este evaluată la nivel local. Familia, prietenii și rețelele apropiate îndeplinesc simultan funcții de sprijin și de intermediere informațională. În aceste condiții, consolidarea rezilienței presupune extinderea capitalului de încredere existent dincolo de cercul apropiat și conectarea acestuia cu actori comunitari și surse credibile de informare. Autoritățile publice locale, cadrele didactice, jurnaliștii locali și organizațiile societății civile au, în acest context, un rol important în dezvoltarea unor rețele locale de comunicare și cooperare. Integrarea acestor actori în comunicarea riscurilor, educația media, explicarea deciziilor publice și pregătirea pentru situații de criză contribuie la transformarea solidarității de proximitate într-o resursă mai largă de reziliență comunitară și informațională.

¹² Ibidem.

¹³ Gagauzia Dialogue. <https://gagauziadialogue.md/>

¹⁴ Lingobarometer Moldova: Representative Opinion Poll for Target Regions, 2024. https://www.edu.gov.md/sites/default/files/lingobarometru_moldova_2024_en.pdf

¹⁵ With the Assistance of the European Union, over 150,000 People from the ATU Gagauzia and Taraclia District Have Improved Their Living Conditions. <https://www.undp.org/moldova/press-releases/assistance-european-union-over-150000-people-atu-gagauzia-and-taraclia-district-have-improved-their-living-conditions>

În același timp, relația dintre Chișinău și Comrat reprezintă o dimensiune importantă a coeziunii verticale. Calitatea dialogului dintre autoritățile centrale și cele regionale influențează funcționarea mecanismelor de guvernare, cooperarea instituțională și relația dintre cetățeni și instituțiile statului. Experiența Grupului de lucru parlamentar privind Găgăuzia evidențiază relevanța unui mecanism permanent de cooperare între Chișinău și Comrat, bazat pe dialog instituțional și identificarea unor soluții comune¹³. Consolidarea acestei relații presupune continuitatea dialogului, prezența instituțiilor centrale în regiune, consultarea actorilor locali și adaptarea comunicării publice la particularitățile lingvistice ale comunităților. Datele Barometrului lingvistic al Republicii Moldova din 2024 confirmă importanța acestei dimensiuni: în interacțiunea cu autoritățile publice locale, limba rusă este utilizată de 81% dintre respondenții din UTA Găgăuzia și de 68% dintre cei din Taraclia, iar în Găgăuzia 29% utilizează și limba găgăuză¹⁴. Comunicarea multilingvă reprezintă, în acest context, un instrument de accesibilitate a informației publice și de apropiere a instituțiilor de comunitățile locale. UTA Găgăuzia și Taraclia dispun, în același timp, de experiență în dezvoltarea cooperării la nivel comunitar. În cadrul programului SARD, 44 de localități din regiune și din zonele învecinate au fost mobilizate în opt Grupuri de Acțiune Locală, reunind autorități publice, societatea civilă și mediul privat. Prin mecanismul LEADER au fost implementate 105 proiecte locale, iar în 40 de comunități prioritățile de dezvoltare au fost stabilite prin consultarea populației¹⁵. Această experiență demonstrează existența unei infrastructuri locale de participare și cooperare care poate fi valorificată și pentru consolidarea rezilienței. Inițiativele recente de coeziune socială confirmă relevanța dialogului și a activităților comunitare.

Programul UNDP–UNFPA privind consolidarea coeziunii sociale include Comrat și Taraclia printre comunitățile în care sunt dezvoltate platforme de dialog, mecanisme de participare și inițiative locale orientate spre consolidarea încrederii și cooperării¹⁶. La nivel național, 10 organizații ale societății civile au implementat inițiative comunitare care au implicat peste 1.400 de participanți și au generat inclusiv platforme de dialog intergenerațional, activități culturale, rețele de voluntariat și mecanisme de participare locală¹⁷.

O experiență relevantă pentru sudul țării este Hackathonul Regional pentru Coeziune Socială și Reziliență Informațională, desfășurat la Cahul în perioada 6–8 august 2026. Evenimentul a reunit 30 de participanți din Cahul, Cantemir, Taraclia, Comrat, Ceadâr-Lunga și Vulcănești, care au lucrat în echipe asupra problemelor comunităților și au elaborat șase concepte de soluții digitale. Inițiativele au vizat inclusiv combaterea dezinformării, participarea civică și consolidarea legăturilor dintre comunitățile din sudul Republicii Moldova¹⁸. Experiența hackathonului evidențiază valoarea formatelor participative care reunește persoane din comunități cu profiluri lingvistice și sociale diferite în jurul unor probleme comune. Astfel de mecanisme conectează coeziunea socială cu reziliența informațională și transformă dialogul comunitar într-un proces orientat spre cooperare și elaborarea unor soluții concrete. Această infrastructură comunitară oferă o bază pentru conectarea coeziunii sociale cu reziliența comunitară și informațională. Integrarea în activitățile locale a unor componente de alfabetizare media, pregătire pentru situații de criză, acordare a primului ajutor, familiarizare cu sursele oficiale de informare și dialog privind riscurile și

¹⁶ Enhancing Social Cohesion in Moldova through Dialogue and Community Empowerment.

https://mptf.undp.org/sites/default/files/documents/2025-04/00140823_social_cohesion_unfpa_undp_annual_report_2024_moldova_2030_fund_phase_ii.pdf

¹⁷ Enhancing Social Cohesion in Moldova through Dialogue and Community Empowerment (Phase 1), Republic of Moldova, 2024–2026. <https://www.undp.org/moldova/projects/closed-enhancing-social-cohesion-moldova-through-dialogue-and-community-empowerment-phase-1>

siguranța comunitară extinde cooperarea de la dimensiunea culturală și socială către capacitatea comunităților de a răspunde coordonat la situații de incertitudine și criză. Sudul Republicii Moldova oferă un cadru relevant pentru pilotarea unor intervenții bazate pe perspective comportamentale, orientate spre consolidarea coeziunii sociale și a rezilienței informaționale. Cahul, Comrat, Taraclia, Ceadr-Lunga și Vulcănești reunes contexte sociale, lingvistice și informaționale diferite, ceea ce permite dezvoltarea și evaluarea unor intervenții adaptate specificului comunităților.

Raportarea la experiența UE sugerează că pilotarea în sud trebuie să combine dimensiunea informațională cu participarea locală și cooperarea comunitară. European Democracy Shield plasează alfabetizarea media pentru toate vârstele, educația civică și participarea cetățenilor, inclusiv la nivel local, în aceeași arhitectură a rezilienței societale. Pentru Cahul, Taraclia și UTA Găgăuzia, adaptarea constă în utilizarea infrastructurii comunitare deja existente pentru activități care reunes alfabetizarea media, pregătirea pentru crize, dialogul intercomunitar și mecanismele de feedback către instituții. Astfel, experiența europeană este transferată prin adaptare la profilul lingvistic, social și instituțional al regiunii, nu prin reproducerea mecanică a instrumentelor UE¹⁹.

Modelul de pilotare poate fi structurat pe patru niveluri interconectate. La nivel individual, intervențiile vizează dezvoltarea capacității de verificare a informației, evaluare a surselor și recunoaștere a tehnicilor de manipulare. La nivel relațional, accentul revine identificării și implicării actorilor care beneficiază de încredere în comunitate – cadre didactice, jurnaliști locali, reprezentanți ai autorităților și organizațiilor societății civile. La nivel comunitar,

laboratoarele locale de dialog reunes cetățenii și instituțiile în jurul unor teme precum alfabetizarea media, pregătirea pentru situații de criză și siguranța comunitară. La nivel instituțional, intervențiile urmăresc îmbunătățirea comunicării publice, consultării și mecanismelor de feedback. Conectarea acestor patru niveluri transformă sudul Republicii Moldova într-un spațiu relevant pentru dezvoltarea unui model integrat de coeziune socială și reziliență informațională. Experiența acumulată în regiune oferă o bază pentru adaptarea și extinderea intervențiilor eficiente la nivel național.

Pentru transformarea acestui model într-o politică aplicată, intervențiile pot fi organizate într-un portofoliu comun, în care măsurile informaționale sunt conectate cu mecanismele comunitare și instituționale. O primă componentă este inocularea informațională multilingvă, prin materiale scurte care explică tehnici de manipulare precum decontextualizarea, discreditarea, inducerea fricii sau culpabilizarea. A doua componentă constă în introducerea unor prompturi de acuratețe care orientează atenția către sursă, dată, dovezi și confirmarea independentă înaintea distribuirii conținutului. A treia componentă este fact-checking-ul explicativ, care combină verificarea factuală cu prezentarea contextului și a mecanismului de manipulare. Aceste instrumente devin mai eficiente atunci când sunt conectate cu laboratoare locale de încredere, în care autoritățile publice locale, școlile, bibliotecile, mass-media, organizațiile societății civile și cetățenii lucrează asupra unor probleme concrete de securitate comunitară, pregătire pentru crize și reziliență informațională²⁰.

¹⁸ Șase echipe, șase soluții digitale și o regiune conectată prin idei: rezultatele primului Hackathon Regional organizat de Asociația <https://www.ecou.md/blog/sase-echipe-sase-solutii-digitale-si-o-regiune-conectata-prin-idei-rezultatele-primului-hackathon-regional-organizat-de-asociația-ecou>

¹⁹ Democracy and Electoral Rights. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/democracy-eu-citizenship-anti-corruption/democracy-and-electoral-rights_en

La nivel instituțional, acest portofoliu poate fi completat printr-un standard de comunicare publică orientat spre transparență procedurală. Pentru subiectele sensibile sau situațiile de criză, comunicarea ar trebui să clarifice sistematic ce informații sunt confirmate, pe ce date se bazează evaluarea instituției, ce elemente se află în curs de clarificare, ce schimbări sunt relevante pentru cetățean și prin ce mecanism poate fi transmis feedbackul. O asemenea structură conectează comunicarea cu factorii care influențează încrederea publică – fiabilitate, receptivitate, integritate, deschidere și echitate – și mută accentul de la volumul informației către calitatea relației dintre instituție și cetățean²¹.

Implementarea poate fi susținută, începând cu 2027, printr-o capacitate interinstituțională de tip Behavioral Insights & Democratic Resilience Lab, care să reunească instituții publice, cercetători, societatea civilă și expertiză independentă pentru analiza audiențelor, testarea mesajelor, experimente A/B și evaluarea efectelor. Rolul unui asemenea mecanism este de a transforma comunicarea și intervențiile de reziliență într-un proces de testare, învățare și ajustare pe baza

comportamentului observat. În paralel, un Barometru național al coeziunii sociale, încrederii și rezilienței informaționale ar putea integra indicatori privind încrederea interpersonală și instituțională, apartenența, relațiile dintre grupuri, participarea civică, comportamentul de verificare a informației și pregătirea pentru crize. Mecanismul UNDP/SeeD de monitorizare a tensiunilor sociale oferă deja o bază metodologică relevantă pentru dezvoltarea unei asemenea măsurări integrate.

Din perspectiva evaluării, indicatorii de succes trebuie să surprindă schimbarea comportamentală și relațională: capacitatea de recunoaștere a tehnicilor de manipulare, verificarea unei a doua surse, utilizarea canalelor de feedback și raportare, participarea repetată la mecanisme comunitare, disponibilitatea de cooperare între grupuri și evoluția încrederii în instituțiile care demonstrează transparență și performanță. Această logică permite diferențierea între vizibilitatea unei campanii și efectul său asupra rezilienței și oferă o bază pentru extinderea, în perioada 2028–2029, a intervențiilor care demonstrează rezultate în comunități cu profiluri lingvistice, generaționale și teritoriale diferite.

CONCLUZII:

Analiza evidențiază legătura directă dintre coeziunea socială, încrederea instituțională, reziliența informațională și capacitatea de cooperare. Fragmentarea mediului informațional și diferențele de încredere influențează relația dintre cetățeni și instituții, precum și interacțiunea dintre grupuri și comunități. Menținerea acestor vulnerabilități

amplifică riscul polarizării, reduce receptivitatea față de comunicarea instituțională și limitează capacitatea de mobilizare colectivă în situații de criză. În contextul amenințărilor hibride și al procesului de integrare europeană, aceste efecte dobândesc o relevanță directă pentru securitatea națională și reziliența democratică.

²⁰ Misinformation and Disinformation. https://www.oecd.org/en/publications/an-international-effort-using-behavioural-science-to-tackle-the-spread-of-misinformation_b7709d4f-en.html

²¹ OECD Survey on Drivers of Trust in Public Institutions 2026 Results: Navigating Rising Expectations and New Horizons. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2026/06/results-of-the-2025-oecd-survey-on-drivers-of-trust-in-public-institutions_96323a65/9eb63fec-en.pdf

²² Understanding Social Tensions in Moldova: An Expert Assessment of Community Dynamics – Wave II. <https://www.undp.org/moldova/publications/understanding-social-tensions-moldova-expert-assessment-community-dynamics-wave-ii>

Actorii locali constituie o resursă importantă. Autoritățile publice locale, cadrele didactice, mass-media și organizațiile societății civile formează o infrastructură de proximitate care poate facilita comunicarea publică, dialogul comunitar, alfabetizarea informațională și pregătirea populației pentru situații de criză.

Sudul Republicii Moldova evidențiază atât vulnerabilitățile, cât și resursele existente. UTA Găgăuzia, Taraclia și Cahul dispun de capital comunitar, experiențe de cooperare și mecanisme locale de participare care oferă premise pentru trecerea de la

coeziunea cultural-comunitară la coeziunea funcțională și informațională

Consolidarea rezilienței necesită, în consecință, o abordare intersectorială care conectează securitatea, comunicarea strategică și publică, educația, cercetarea, dezvoltarea regională și participarea comunitară. Informarea corectă și transparentă rămâne esențială, dar eficiența sa depinde de credibilitatea instituțiilor, adaptarea mesajelor la profilul audiențelor, existența mecanismelor de feedback și implicarea actorilor în care comunitățile au încredere.

RECOMANDĂRI

La nivelul Guvernului și Cancelariei de Stat, coeziunea socială, încrederea și reziliența informațională necesită integrare în arhitectura națională de securitate și reziliență. Instituirea unui Barometru național al coeziunii sociale, încrederii și rezilienței informaționale ar crea o bază comună pentru identificarea vulnerabilităților și diferențelor regionale, generaționale și lingvistice. Integrarea behavioural insights în elaborarea și evaluarea politicilor publice ar conecta comunicarea instituțională cu comportamentul real al audiențelor. Complementar, o capacitate interinstituțională de tip Behavioral Insights & Democratic Resilience Lab ar asigura testarea, evaluarea și ajustarea intervențiilor înaintea extinderii lor la scară națională.

În sectorul securității și ordinii publice, evaluarea rezilienței necesită extinderea către indicatori privind încrederea, coeziunea și comportamentul informațional. Comunicarea riscurilor și crizelor urmează să fie adaptată profilului comunităților și conectată cu rețelele locale de încredere. Cooperarea constantă cu APL, societatea civilă,

mass-media și liderii comunitari consolidează capacitatea instituțiilor de a comunica și acționa în perioade de incertitudine.

La nivel parlamentar, coeziunea socială și reziliența informațională necesită includere în mecanismele de monitorizare a politicilor de securitate. Audierile periodice privind încrederea, polarizarea, participarea și vulnerabilitățile informaționale ar introduce dimensiunea societală în evaluarea rezilienței și ar conecta agenda națională de securitate cu evoluțiile din regiuni.

La nivel local și regional, accentul urmează să fie plasat pe transformarea capitalului social existent în capacitate de cooperare și răspuns. Dialogul comunitar, mecanismele de feedback, alfabetizarea informațională și pregătirea pentru crize creează legătura dintre coeziunea socială și securitatea comunitară. Cahul, Taraclia și UTA Găgăuzia oferă un cadru relevant pentru dezvoltarea unor modele-pilot care reunesc comunități cu profiluri sociale, lingvistice și informaționale diferite.

În relația Chișinău–Comrat, dialogul instituțional constant și comunicarea publică multilingvă reprezintă componente ale coeziunii verticale. Integrarea temelor de securitate comunitară, pregătire pentru crize și reziliență informațională în activitățile locale extinde cooperarea dincolo de dimensiunea culturală și creează spații de acțiune în jurul unor interese comune.

Societatea civilă și mass-media reprezintă componente ale infrastructurii sociale de reziliență. OSC facilitează dialogul și conectarea grupurilor și comunităților cu instituțiile, iar mass-media locală și regională asigură accesul la informație credibilă, explicativă și adaptată contextului lingvistic. Integrarea acestor actori în mecanismele de comunicare și pregătire pentru crize consolidează relația dintre instituții și comunități.

Mediul academic și instituțiile de învățământ oferă baza pentru dezvoltarea cercetării aplicate privind încrederea, coeziunea și comportamentul informațional. Cooperarea dintre cercetători, instituții publice și comunități susține dezvoltarea instrumentelor de behavioural insights și fundamentarea intervențiilor pe evidențe.

Partenerii internaționali și de dezvoltare au un rol important în trecerea de la proiecte punctuale la intervenții multianuale și coordonate. Prioritatea revine programelor care conectează coeziunea socială, reziliența informațională și securitatea comunitară, susțin cooperarea dintre regiuni și dezvoltă capacități locale durabile. În raport cu experiența UE, sprijinul extern poate facilita conectarea Republicii Moldova la schimbul european de expertiză privind reziliența democratică, dezvoltarea alfabetizării media multilingve și evaluarea intervențiilor, inclusiv prin valorificarea mecanismelor deschise țărilor candidate.